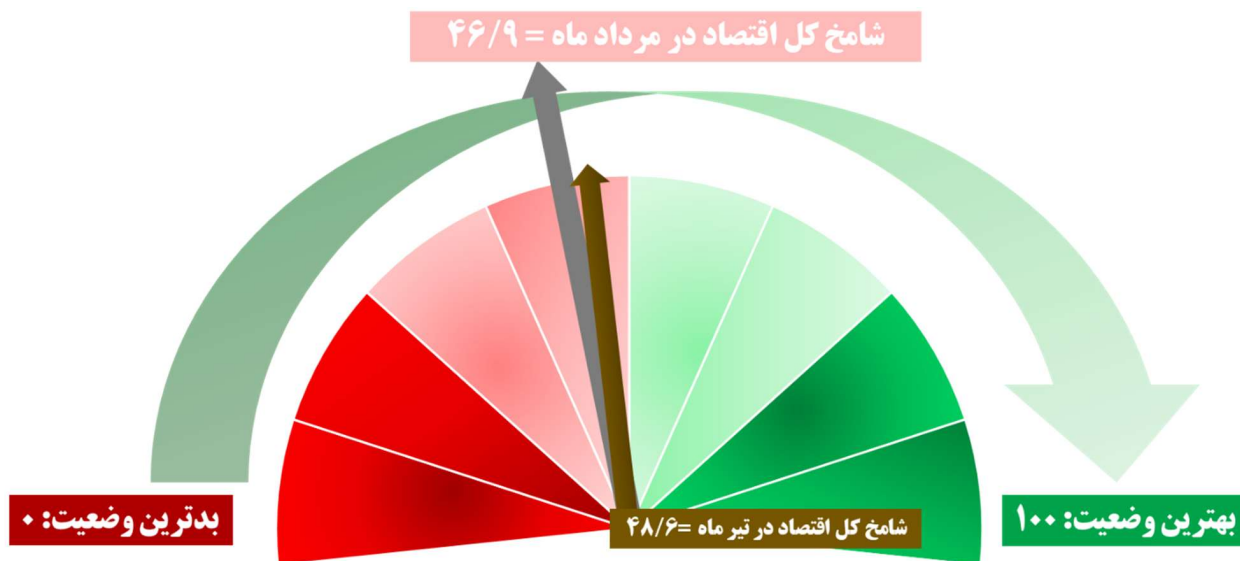

سرعت سنج ماهانه وضعیت کسب و کار کشور:

شاخص مدیران خرید (شامخ)

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

نتایج کلیدی:

- تداوم انقباض فعالیت‌های اقتصادی و صنعتی: شامخ کل اقتصاد در مردادماه با ثبت مقدار ۴۶/۹ برای هفدهمین ماه متوالی پایین‌تر از سطح خنثی ۵۰ قرار گرفته است. کاهش فعالیت‌ها در مرداد ماه نشان می‌دهد که روند بهبود جزئی ماه قبل، پایدار نبوده و اقتصاد همچنان با محدودیت‌های سمت تقاضا و عرضه مواجه است.
- ضعف سفارشات جدید: شاخص سفارش‌های جدید مشتریان برای هفدهمین ماه متوالی کمتر از محدوده مرزی ۵۰ قرار گرفته و شدت کاهش آن نسبت به ماه قبل بیشتر شده است. کاهش قدرت خرید، رکود بازار و احتیاط مشتریان، مانع شکل‌گیری تقاضایی شده است که بتواند افزایش پایدار تولید را پشتیبانی کند.
- تشدید محدودیت‌های مواد اولیه و زنجیره تأمین: موجودی مواد اولیه و لوازم خریداری شده برای شانزدهمین ماه متوالی کاهش یافته است و بیشترین افت را در میان مؤلفه‌های اصلی شامخ کل اقتصاد ثبت کرده است. مشکلات تخصیص ارز، واردات، توقف کالا در گمرک و مرزها، اختلالات حمل‌ونقل و افزایش هزینه لجستیک از مهم‌ترین عوامل فشار بر زنجیره تأمین بوده‌اند.
- فشار هزینه‌ای در کنار ضعف تقاضا ادامه دارد: قیمت مواد اولیه یا لوازم خریداری شده با سریع‌ترین نرخ سه‌ماهه اخیر افزایش یافته است. افزایش هزینه مواد اولیه، انرژی، حمل‌ونقل و سایر نهاده‌ها در شرایطی رخ داده که ضعف تقاضا، امکان انتقال کامل افزایش هزینه‌ها به قیمت فروش را محدود کرده و فشار بر حاشیه سود بنگاه‌های اقتصادی را افزایش داده است.
- چشم‌انداز بنگاه‌ها بار دیگر محتاطانه‌تر شده است: انتظارات فعالان اقتصادی نسبت به فعالیت در ماه آینده بدبینانه‌تر شد و به پایین‌ترین سطح چهار ماهه پس از پایان جنگ رسیده است. نااطمینانی اقتصادی و سیاسی، نوسانات ارزی، محدودیت‌های تأمین و موانع تجارت خارجی همچنان مهم‌ترین ریسک‌های پیش‌روی فعالیت بنگاه‌ها هستند.

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی و پایش اصل ۴۴

شامخ کل اقتصاد

تعدیل فصلی نشده: ۴۵/۶ تعدیل فصلی شده: ۴۶/۹

- ✓ شاخص مدیران خرید کل اقتصاد در مردادماه سال ۱۴۰۵ به مقدار ۴۶/۹ رسیده است. بدین ترتیب، شاخص برای هفدهمین ماه متوالی پایین تر از محدوده مرزی ۵۰ قرار گرفته است.
- ✓ شاخص میزان سفارشات جدید مشتریان در مردادماه برای هفدهمین ماه متوالی در محدوده انقباضی قرار گرفته است.
- ✓ شاخص موجودی مواد اولیه یا لوازم خریداری شده در مردادماه برای شانزدهمین ماه متوالی کاهش یافته است و کمترین میزان چهارماهه اخیر را به ثبت رسانده است.
- ✓ شاخص میزان استخدام و به کارگیری نیروی انسانی در مردادماه برای پانزدهمین ماه متوالی (از خرداد ماه سال ۱۴۰۴) در محدوده کمتر یا مرزی ۵۰ قرار گرفته است و کمترین میزان سه ماهه خود را به ثبت رسانده است.
- ✓ شاخص قیمت مواد اولیه یا لوازم خریداری شده بیشترین مقدار سه ماهه اخیر را ثبت کرده است.
- ✓ شاخص موجودی محصول نهایی در انبار یا کارهای در حال تکمیل کل اقتصاد کمترین میزان چهارماهه خود را پس از جنگ به ثبت رسانده است.

شامخ بخش صنعت

تعدیل فصلی نشده: ۴۷/۹ تعدیل فصلی شده: ۴۹/۸

- ✓ شاخص مدیران خرید صنعت در مردادماه ۱۴۰۵ به ۴۹/۸ رسیده است و هفدهمین ماه متوالی کمتر از محدوده مرزی ۵۰ قرار گرفته است.
- ✓ شاخص میزان سفارشات جدید مشتریان در مردادماه برای هشتمین ماه متوالی در محدوده انقباضی قرار گرفته است.
- ✓ شاخص موجودی مواد اولیه در مردادماه برای شانزدهمین ماه متوالی کاهش یافته است و کمترین میزان چهارماهه اخیر را به ثبت رسانده است.
- ✓ شاخص میزان استخدام و به کارگیری نیروی انسانی در مردادماه برای پانزدهمین ماه متوالی در محدوده کمتر یا مرزی ۵۰ قرار گرفته است و کمترین میزان سه ماهه اخیر را به ثبت رسانده است.
- ✓ شاخص میزان صادرات کالا برای بیست و دومین ماه متوالی در محدوده انقباضی باقی مانده است.
- ✓ شاخص میزان فروش محصولات نیز همچنان برای دهمین ماه متوالی کمتر از محدوده مرزی ۵۰ قرار گرفته است.
- ✓ شاخص قیمت خرید مواد اولیه بیشترین مقدار سه ماهه اخیر را ثبت کرده است.

شاخص مدیران خرید کل اقتصاد

تداوم انقباض فعالیت‌های اقتصادی؛ بهبود ماه گذشته پایدار نماند

روند تحولات اقتصاد ایران در دوره پس از جنگ، برای صاحبان کسب‌وکار و فعالان اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شناخت دقیق و به‌روز از وضعیت فعالیت‌های اقتصادی، برای ارزیابی چشم‌انداز تولید، فروش، سرمایه‌گذاری و سایر تصمیم‌های بنگاه‌ها ضروری است. در این میان، برخورداری از نماگرهای جامع و به‌هنگام که بتواند تصویری از وضعیت جاری اقتصاد و انتظارات فعالان اقتصادی ارائه دهد، اهمیت قابل‌توجهی دارد. شاخص مدیران خرید (شامخ) کل اقتصاد یکی از مهم‌ترین نماگرهای ماهانه برای سنجش وضعیت جاری فعالیت‌های اقتصادی و کسب‌وکار است که علاوه بر وضعیت موجود، اطلاعات ارزشمندی درباره روند تقاضا، تولید، موجودی‌ها و انتظارات فعالان اقتصادی فراهم می‌کند.

بر اساس نتایج نظرسنجی میدانی و عملیاتی مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، شاخص مدیران خرید کل اقتصاد (تعدیل‌شده فصلی) در مردادماه ۱۴۰۵ به ۴۶/۹ رسیده است. بدین ترتیب، شامخ برای هفدهمین ماه متوالی کمتر از محدوده مرزی ۵۰ قرار گرفته است و تداوم انقباض فعالیت‌های اقتصادی را نشان می‌دهد. همچنین، در مردادماه سرعت کاهش فعالیت‌های اقتصادی نسبت به ماه قبل افزایش یافته؛ موضوعی که نشان می‌دهد بهبود جزئی مشاهده‌شده در ماه گذشته هنوز به یک روند پایدار تبدیل نشده است.

در میان مؤلفه‌های اصلی شامخ، هر پنج مؤلفه اصلی در محدوده انقباضی قرار گرفته‌اند و شاخص موجودی مواد اولیه یا لوازم خریداری‌شده، بیشترین کاهش را ثبت کرده است. همزمانی کاهش موجودی نهاده‌ها با تداوم ضعف فعالیت اقتصادی، بیانگر آن است که بنگاه‌ها همچنان با ترکیبی از محدودیت‌های سمت عرضه و ضعف تقاضا مواجه‌اند. از این منظر، کاهش فعالیت اقتصادی را نمی‌توان صرفاً به افت تقاضا نسبت داد؛ بلکه محدودیت دسترسی به نهاده‌ها و دشواری تأمین مواد اولیه نیز در تضعیف ظرفیت عملیاتی بنگاه‌ها نقش دارد.

کاهش موجودی محصول نهایی

شاخص موجودی محصول نهایی در انبار یا کارهای در حال تکمیل، کمترین میزان چهارماهه خود را پس از جنگ به ثبت رسانده‌است، این در حالیست که رفتار بنگاه‌ها به دلیل کمبود نهاده‌های مورد نیاز در مدیریت موجودی و تولید، تحت تأثیر محدودیت‌های تأمین و شرایط نامطمئن بازار قرار دارد.

افزایش انتظارات بدبینانه

شاخص میزان انتظارات در مورد فعالیت اقتصادی در ماه آینده با افزایش انتظارات بدبینانه به دلیل تشدید محدودیت‌های اقتصادی با افت همراه شده است و کمترین میزان چهار ماهه خود را از اردیبهشت ماه (پایان جنگ) به ثبت رسانده‌است. همانطور که پیش‌بینی شده بود بهبود محتاطانه انتظارات که در تیرماه مشاهده شده بود، در مردادماه تثبیت نشد و شکنندگی آن آشکارتر شد.

تولید و ارائه خدمات؛ بازگشت به محدوده انقباضی

شاخص مقدار تولید محصول و ارائه خدمت فقط پس از یک ماه بهبود، در مرداد ماه مجدداً به محدوده انقباضی کمتر از ۵۰ بازگشت. این تغییر نشان می‌دهد افزایش فعالیت مشاهده‌شده در ماه قبل هنوز از پشتوانه کافی برای تداوم برخورداری نبوده است. بخش قابل توجهی از بنگاه‌ها، همچنان با ظرفیت کمتر از سطح معمول فعالیت می‌کنند. بنابراین استمرار بهبود این مؤلفه در مرداد ماه میسر نشد و بهبود فعالیت ماه قبل بیشتر با ازسرگیری فعالیت برخی بنگاه‌های متوقف یا مختل‌شده مرتبط بوده‌است. اما در مردادماه ضعف سفارش‌های جدید، محدودیت مواد اولیه و سایر اختلالات زنجیره تأمین مانع تداوم این روند شد.

سفارش‌های جدید؛ تقاضای مؤثر همچنان ضعیف است

شاخص میزان سفارش‌های جدید مشتریان در مردادماه برای هفدهمین ماه متوالی در محدوده انقباضی قرار گرفته است و شدت کاهش آن نسبت به ماه قبل افزایش یافته است. این روند، بیانگر تداوم ضعف تقاضای مؤثر در اقتصاد است. کاهش قدرت خرید خانوارها، تداوم تورم، رکود در برخی بازارها و افزایش احتیاط مشتریان در تصمیم‌های خرید و سرمایه‌گذاری، همچنان جریان سفارش‌های جدید را محدود کرده است. در نتیجه، سطح تقاضای موجود هنوز به اندازه‌ای نیست که بتواند محرک افزایش پایدار تولید و فعالیت بنگاه‌ها باشد.

تداوم ضعف سفارش‌های جدید، در صورت استمرار، می‌تواند به کاهش ظرفیت تولید، احتیاط بیشتر بنگاه‌ها در استخدام نیروی جدید و تعویق تصمیم‌های سرمایه‌گذاری منجر شود.

موجودی مواد اولیه؛ شانزدهمین ماه کاهش متوالی

شاخص موجودی مواد اولیه یا لوازم خریداری‌شده در مردادماه برای شانزدهمین ماه متوالی کاهش یافته و به کمترین میزان چهار ماه اخیر رسیده است. محدودیت تخصیص ارز، مشکلات واردات، توقف کالا در گمرک، اختلال در مسیرهای حمل‌ونقل و محدودیت نقدینگی، از مهم‌ترین عواملی هستند که دسترسی بنگاه‌ها به نهاده‌های تولید و در نتیجه سطح موجودی مواد اولیه را تحت تأثیر قرار داده‌اند.

تداوم این روند می‌تواند در ماه‌های آینده به محدودیت مستقیم در فرآیند تولید تبدیل شود؛ زیرا افزایش تولید بدون دسترسی پایدار و قابل پیش‌بینی به مواد اولیه و سایر نهاده‌ها، قابلیت تداوم محدودی خواهد داشت. بنابراین، وضعیت موجودی مواد اولیه یکی از مهم‌ترین نقاط آسیب‌پذیر اقتصاد در ماه‌های پیش‌رو محسوب می‌شود.

اشتغال؛ تداوم احتیاط بنگاه‌ها در جذب نیروی جدید

شاخص میزان استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی در مردادماه برای پانزدهمین ماه متوالی از خردادماه سال ۱۴۰۴ پایین‌تر از سطح خنثی ۵۰ قرار گرفته یا در محدوده خنثی باقی مانده است و کمترین میزان سه‌ماهه خود را پس از جنگ ثبت کرده است. ضعف فروش، محدودیت نقدینگی، افزایش هزینه‌های تولید و ناطمینانی نسبت به چشم‌انداز فعالیت اقتصادی، بنگاه‌ها را همچنان در جذب نیروی جدید محتاط کرده است.

تداوم این وضعیت، علاوه بر محدودکردن ظرفیت ایجاد اشتغال در کوتاه‌مدت، در صورت استمرار می‌تواند بر ورود نیروی جدید به بازار کار، اشتغال رسمی و منابع بیمه‌ای نیز اثرگذار باشد. از این منظر، روند اشتغال یکی از متغیرهای مهم برای ارزیابی آثار بلندمدت تداوم رکود فعالیت‌های اقتصادی است.

صادرات؛ تداوم فشار بر تجارت خارجی

شاخص میزان صادرات کالا و خدمت برای بیست‌ودومین ماه متوالی در محدوده انقباضی باقی مانده است و سرعت کاهش آن نسبت به ماه قبل افزایش یافته است. محدودیت‌های ارزی و مالی، دشواری‌های واردات و صادرات، مشکلات گمرکی، اختلالات حمل‌ونقل و تحولات منطقه‌ای همچنان بر تجارت خارجی کشور فشار وارد می‌کنند. همچنین، توقف کالا در گمرک و مرزها و افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل، زمان و هزینه تجارت خارجی را افزایش داده است.

تداوم این شرایط می‌تواند علاوه بر کاهش درآمدهای صادراتی، ریسک از دست رفتن بازارهای خارجی و جایگزین‌شدن تأمین‌کنندگان ایرانی با رقبای سایر کشورها را افزایش دهد. حفظ بازارهای صادراتی، به‌ویژه در شرایطی که رقابت منطقه‌ای تشدید شده است، نیازمند کاهش موانع تجاری و افزایش قابلیت اتکای زنجیره صادرات است.

فروش؛ ضعف تقاضا همچنان پابرجاست

شاخص میزان فروش کالا و خدمات همچنان در محدوده انقباضی قرار دارد. ضعف سفارش‌های جدید و کاهش قدرت خرید مشتریان موجب شده است فروش بنگاه‌ها همچنان با محدودیت مواجه باشد. تداوم ضعف فروش، همزمان با افزایش هزینه‌های تولید، فشار بیشتری بر نقدینگی بنگاه‌ها وارد می‌کند و توان آنها را برای تأمین سرمایه در گردش و حفظ ظرفیت تولید کاهش می‌دهد. از این منظر، ضعف فروش یکی از حلقه‌های اصلی انتقال رکود تقاضا به وضعیت تولید و نقدینگی بنگاه‌ها محسوب می‌شود.

افزایش فشار هزینه‌ای بر بنگاه‌ها

شاخص قیمت مواد اولیه یا لوازم خریداری‌شده با سرعت بیشتری افزایش یافته و بالاترین مقدار سه‌ماهه اخیر را ثبت کرده است. افزایش نرخ ارز، هزینه مواد اولیه، انرژی، حمل‌ونقل و سایر نهاده‌های تولید، فشار قابل توجهی بر هزینه تمام‌شده بنگاه‌ها وارد کرده است. در همین حال، قیمت فروش محصولات نیز افزایش یافته و به بیشترین مقدار سه‌ماهه اخیر رسیده است. با این حال، ضعف تقاضا و محدودیت قدرت خرید مشتریان، توان بنگاه‌ها را برای انتقال کامل افزایش هزینه‌ها به قیمت فروش را محدود می‌کند. ترکیب افزایش هزینه نهاده‌ها و ضعف تقاضا می‌تواند حاشیه سود بنگاه‌ها را تحت فشار قرار دهد و در ادامه، منابع قابل تخصیص به سرمایه‌گذاری، نوسازی و توسعه ظرفیت تولید را کاهش دهد. در چنین شرایطی، بنگاه‌ها با یک فشار دوگانه مواجه هستند: از یک سو هزینه‌های تولید افزایش می‌یابد و از سوی دیگر، امکان افزایش متناسب قیمت فروش محدود است.

کاهش موجودی محصول نهایی

شاخص موجودی محصول نهایی در انبار یا کارهای در حال تکمیل به کمترین میزان چهارماهه خود پس از جنگ رسیده است. کاهش موجودی محصول نهایی در شرایط فعلی را باید در کنار محدودیت تأمین نهاده‌ها و ضعف تقاضا تحلیل کرد. از یک سو، کاهش تقاضا می‌تواند انگیزه بنگاه‌ها برای انباشت محصول را کاهش دهد و از سوی دیگر، محدودیت دسترسی به مواد اولیه، توان بنگاه‌ها را برای تولید و تکمیل محصولات را محدود می‌کند. بنابراین، تحولات موجودی محصول نهایی می‌تواند بازتابی از همزمانی ضعف بازار و محدودیت‌های تولید باشد و ضرورت پایش دقیق‌تر زنجیره تأمین و وضعیت تقاضا را نشان می‌دهد.

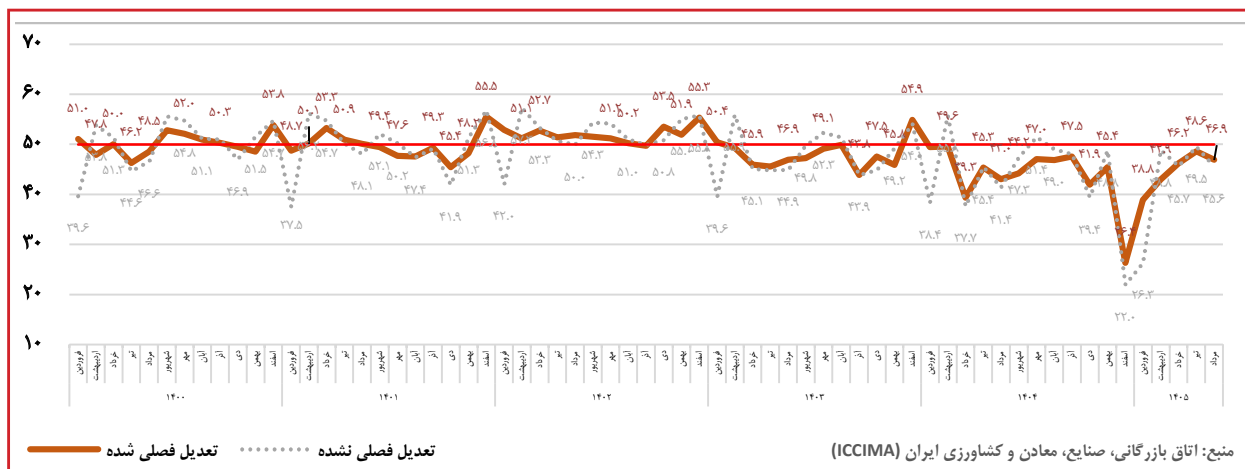
افزایش انتظارات بدبینانه

شاخص انتظارات در مورد میزان فعالیت اقتصادی در ماه آینده با تشدید بدبینی فعالان اقتصادی کاهش یافته و به کمترین میزان چهارماهه خود از اردیبهشت‌ماه، یعنی پایان جنگ، رسیده است. تشدید محدودیت‌های اقتصادی، ضعف تقاضا، مشکلات تأمین نهاده‌ها و نااطمینانی نسبت به شرایط آتی، از عوامل مؤثر بر افزایش بدبینی فعالان اقتصادی نسبت به ماه آینده بوده است. کاهش انتظارات، از منظر مدیریتی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا انتظارات ضعیف می‌تواند خود به عاملی برای کاهش سرمایه‌گذاری، استخدام و تصمیم‌های توسعه‌ای بنگاه‌ها تبدیل شود و در نتیجه، چرخه رکود را تقویت کند.

بنابراین، داده‌های شامخ کل اقتصاد در مردادماه سال جاری نشان می‌دهد که بهبود اقتصادی هنوز پایدار نشده است. کاهش انتظارات فعالان اقتصادی برای ماه آینده، در کنار سایر مؤلفه‌های شامخ، نشان می‌دهد ریسک تداوم رکود افزایش یافته است. این متغیر باید به‌عنوان یک شاخص پیش‌نگر برای تصمیم‌های سرمایه‌گذاری، استخدام و تولید مورد توجه قرار گیرد. ضمن اینکه این داده‌ها نشان می‌دهند مشکل اقتصاد تنها کمبود تقاضا یا تنها محدودیت تولید نیست؛ بلکه ضعف تقاضا و اختلال در سمت عرضه به‌صورت همزمان بر فعالیت بنگاه‌ها اثر گذاشته‌اند. بنابراین سیاست‌های اقتصادی نیز باید هر دو سمت را همزمان هدف قرار دهند. در شرایط فعلی، بنگاه‌ها باید بیش از گذشته بر مدیریت نقدینگی، تأمین پایدار نهاده‌ها، کنترل هزینه‌ها، مدیریت موجودی، حفظ بازارهای صادراتی و انعطاف‌پذیری در تولید و فروش تمرکز کنند.

نمودار ۱: شاخص مدیران خرید (شامخ) کل اقتصاد

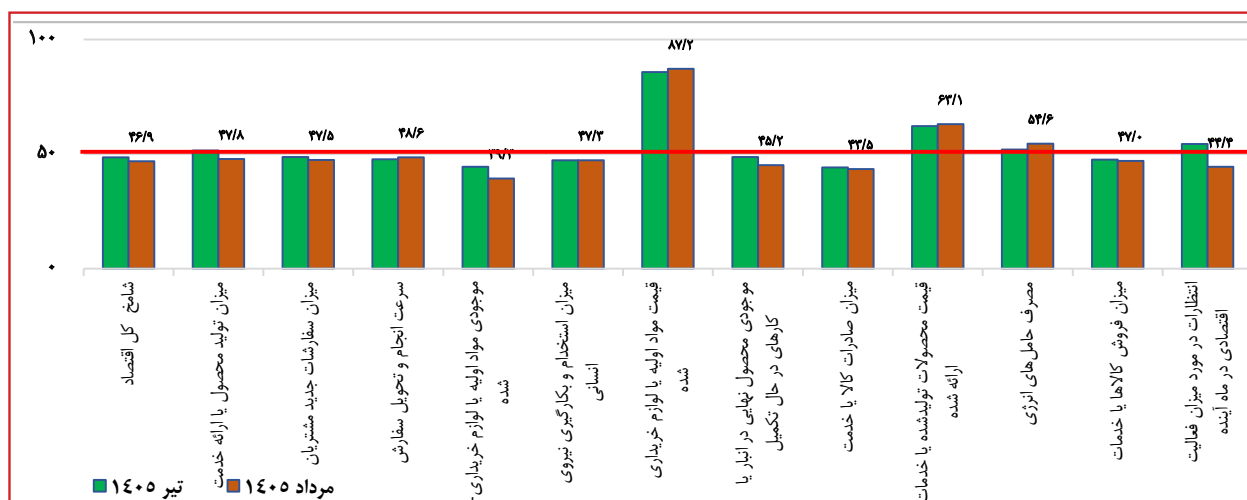

جدول ۱: شاخص مدیران خرید (شامخ) کل اقتصاد در دو ماه منتهی به مرداد ۱۴۰۵

تعدیل فصلی شده		تعدیل فصلی نشده		شاخص	
مرداد ۱۴۰۵	تیر ۱۴۰۵	مرداد ۱۴۰۵	تیر ۱۴۰۵		
۴۶٫۹	۴۸٫۶	۴۵٫۶	۴۹٫۵	شامخ کل اقتصاد	مولفه‌های اصلی
۴۷٫۸	۵۱٫۶	۴۳٫۶	۵۲٫۷	میزان تولید محصول یا ارائه خدمت	
۴۷٫۵	۴۸٫۷	۴۴٫۴	۴۷٫۰	میزان سفارشات جدید مشتریان	
۴۸٫۶	۴۷٫۷	۵۱٫۵	۵۲٫۷	سرعت انجام و تحویل سفارش	
۳۹٫۳	۴۴٫۵	۳۹٫۳	۴۴٫۲	موجودی مواد اولیه یا لوازم خریداری شده	
۴۷٫۳	۴۷٫۳	۴۸٫۸	۴۹٫۶	میزان استخدام و بکارگیری نیروی انسانی	
۸۷٫۲	۸۵٫۸	۸۷٫۲	۸۵٫۸	قیمت مواد اولیه یا لوازم خریداری شده	مولفه‌های کمکی
۴۵٫۲	۴۸٫۷	۴۷٫۵	۵۰٫۴	موجودی محصول نهایی در انبار یا کارهای در حال تکمیل	
۴۳٫۵	۴۴٫۱	۴۳٫۲	۴۴٫۵	میزان صادرات کالا یا خدمات	
۶۳٫۱	۶۲٫۲	۶۳٫۱	۶۲٫۲	قیمت محصولات تولیدشده و خدمات ارائه شده	
۵۴٫۶	۵۲٫۰	۵۱٫۴	۵۵٫۸	مصرف حامل‌های انرژی	
۴۷٫۰	۴۷٫۵	۴۴٫۰	۴۶٫۰	میزان فروش کالاها یا خدمات	
۴۴٫۴	۵۴٫۴	۴۸٫۵	۵۱٫۹	انتظارات در مورد میزان فعالیت اقتصادی در ماه آینده	

ماخذ: مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، تیر و مرداد ۱۴۰۵

نمودار ۲: شاخص مدیران خرید (شامخ) کل اقتصاد در دو ماه منتهی به مرداد ۱۴۰۵، تعدیل فصلی شده

شاخص مدیران خرید کل اقتصاد با تغییرات تولید اقتصاد

بررسی روند شاخص مدیران خرید کل اقتصاد در کنار آمار رشد تولید ناخالص داخلی نشان می دهد که در دوره های عادی، میان تغییرات شامخ و روند تغییرات تولید اقتصاد هم راستایی نسبی وجود داشته است. این هم راستایی، به ویژه در مقایسه روند فصلی شامخ کل اقتصاد با رشد محصول ناخالص داخلی منتشر شده توسط مرکز آمار ایران و رشد تولید ناخالص داخلی بانک مرکزی، قابل مشاهده است.

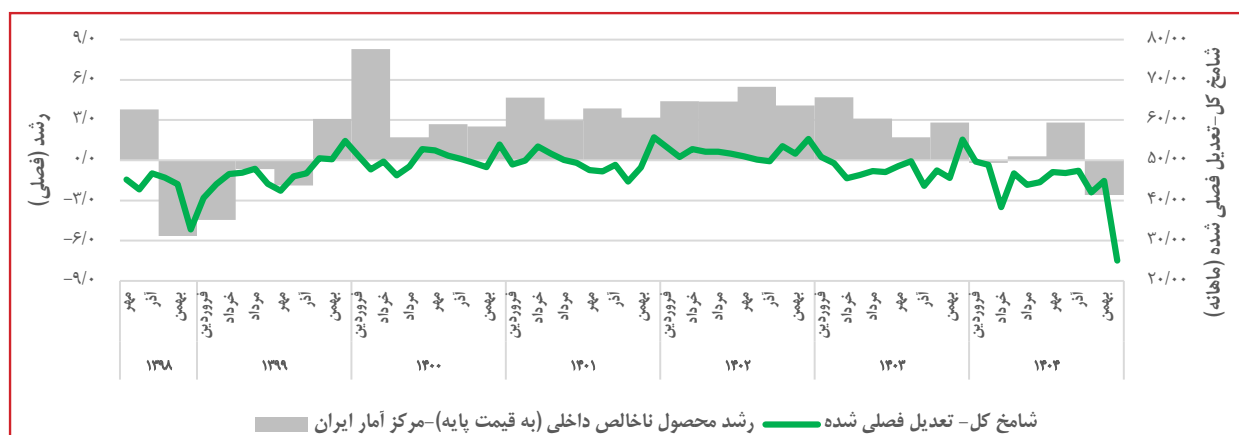
با این حال، باید توجه داشت که شامخ و حساب های ملی از نظر ماهیت، روش محاسبه و دوره زمانی پوشش داده ها با یکدیگر متفاوت هستند. شامخ بر اساس نظرسنجی از فعالان اقتصادی و ارزیابی آنها از تغییرات جاری و انتظارات آینده تهیه می شود، در حالی که رشد تولید ناخالص داخلی بر پایه داده ها و حساب های ملی محاسبه می شود. بنابراین، هم حرکتی این دو شاخص را باید به عنوان شاهدهی از هم راستایی روندها در نظر گرفت و نه لزوماً رابطه ای قطعی و مستقیم میان آنها.

از سوی دیگر، محدودیت انتشار آمار ماهانه تولید ناخالص داخلی در کشور، امکان مقایسه مستقیم و ماهانه شامخ با تولید واقعی اقتصاد را محدود می کند. به همین دلیل، برای بررسی هم راستایی میان این دو، از داده های فصلی محصول ناخالص داخلی منتشر شده توسط مرکز آمار ایران و بانک مرکزی استفاده می شود.

مقایسه روندهای فصلی نشان می دهد که در سال های اخیر و در دوره هایی که شرایط اقتصادی از ثبات نسبی بیشتری برخوردار بوده است، روند شامخ کل اقتصاد با تغییرات رشد تولید ناخالص داخلی، به ویژه بر اساس داده های مرکز آمار ایران، هم راستایی نسبی داشته است. این موضوع نشان می دهد شامخ می تواند در کنار آمارهای رسمی حساب های ملی، به عنوان یک نماگر مکمل برای پایش تحولات جاری اقتصاد مورد استفاده قرار گیرد.

اهمیت شامخ از این منظر است که برخلاف حساب های ملی که با وقفه منتشر می شوند، اطلاعات آن با فاصله زمانی کوتاه تری در دسترس قرار می گیرد و می تواند سیگنال زودهنگام تری از تغییر جهت فعالیت های اقتصادی ارائه کند. با این حال، استفاده از شامخ برای تحلیل وضعیت اقتصاد باید در کنار سایر شاخص های رسمی و با در نظر گرفتن محدودیت های روش شناختی آن انجام شود.

نمودار ۳: روند شامخ کل اقتصاد با رشد محصول ناخالص داخلی (مرکز آمار ایران) طی سال های اخیر

شاخص مدیران خرید بخش صنعت

شاخص مدیران خرید صنعت کشور؛ بهبود محدود تولید در کنار تداوم ضعف تقاضا و ریسک‌های سمت عرضه

شاخص مدیران خرید صنعت کشور (شامل صنایع کارخانه‌ای و تولیدی) در شرایط عادی و همچنین در دوره‌های خاص و بحرانی، تصویری گویاتر از وضعیت کسب‌وکار و روند تغییرات تولید و فروش واحدهای اقتصادی و صنعتی ارائه می‌دهد. براساس داده‌های حاصل از نظرسنجی میدانی از بنگاه‌های بخش صنعت که توسط مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران انجام شده است، شاخص مدیران خرید صنعت ایران (تعدیل‌شده) در مردادماه با ثبت عدد ۴۹/۸ به محدوده مرزی ۵۰ نزدیک شده است، اما برای دهمین ماه متوالی مقداری کمتر از ۵۰ محاسبه شده است. با این حال، شدت انقباض نسبت به ماه‌های بحرانی گذشته کاهش یافته است. ترکیب مؤلفه‌های اصلی نشان می‌دهد که این بهبود هنوز از پشتوانه کافی در سمت تقاضا برخوردار نیست و تداوم آن نیز با محدودیت‌هایی در سمت عرضه مواجه است.

ترکیب مؤلفه‌های صنعت، تصویری دوگانه از وضعیت فعالیت‌های صنعتی ارائه می‌کند. از یک سو، شاخص مقدار تولید محصولات برای نخستین بار پس از یک دوره طولانی از سطح ۵۰ عبور کرده است؛ از سوی دیگر، میزان سفارش‌های جدید مشتریان، میزان فروش محصولات، میزان استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی و موجودی مواد اولیه خریداری‌شده همچنان در محدوده ضعیف یا انقباضی قرار دارند. بنابراین، بهبود مشاهده‌شده در تولید را در شرایط فعلی نمی‌توان به‌تنهایی نشانه‌ای از آغاز یک روند پایدار رشد صنعتی تلقی کرد.

تولید محصولات؛ بازگشت محدود فعالیت صنعتی

شاخص مقدار تولید محصولات در مردادماه برای نخستین بار پس از دوره‌ای طولانی از سطح ۵۰ عبور کرده است. با این حال، این افزایش در شرایطی رخ داده است که شاخص میزان سفارش‌های جدید مشتریان همچنان در محدوده انقباضی قرار دارند. این واگرایی میان تولید و سفارش‌های جدید می‌تواند ناشی از استفاده از ظرفیت‌های موجود، تکمیل سفارش‌های قبلی یا بازگشت فعالیت برخی واحدهایی باشد که در ماه‌های گذشته با اختلال مواجه شده بودند؛ بنابراین، هنوز نمی‌توان آن را نشانه شکل‌گیری یک روند پایدار رشد صنعتی دانست.

تداوم افزایش تولید به تقویت تقاضا، رشد سفارش‌های جدید و فروش و همچنین بهبود دسترسی بنگاه‌ها به مواد اولیه و نهاده‌های تولید وابسته است. از این منظر، تثبیت روند بهبود تولید نیازمند آن است که بهبود این مؤلفه در ماه‌های آینده نیز تداوم پیدا کند و با تقویت سایر مؤلفه‌های اصلی صنعت همراه شود.

سفارش‌های جدید؛ مهم‌ترین نقطه ضعف صنعت

شاخص میزان سفارش‌های جدید مشتریان برای هشتمین ماه متوالی پایین‌تر از سطح ۵۰ قرار گرفته است، هرچند شدت افت آن نسبت به ماه گذشته کاهش یافته است. ضعف تقاضای داخلی، رکود بازار و مشکلات صادراتی موجب شده است جریان سفارش‌های جدید همچنان از افزایش پایدار تولید حمایت نکند. تداوم ضعف سفارش‌های جدید از مهم‌ترین موانع پیش‌روی تثبیت فعالیت صنعتی است؛ زیرا در صورت نبود تقاضای کافی، افزایش تولید نمی‌تواند به‌طور پایدار ادامه یابد و انگیزه بنگاه‌ها برای افزایش ظرفیت، استخدام نیروی جدید و سرمایه‌گذاری نیز محدود خواهد ماند.

موجودی مواد اولیه؛ مهم‌ترین ریسک سمت عرضه صنعت

شاخص موجودی مواد اولیه خریداری‌شده برای شانزدهمین ماه متوالی روندی نزولی داشته و به کمترین میزان چهارماهه خود پس از آتش‌بس رسیده است. محدودیت دسترسی به ارز، دشواری واردات و ترخیص، توقف کالا در گمرک، اختلالات لجستیکی و افزایش هزینه‌های تأمین، سطح موجودی نهاده‌های تولید را تحت فشار قرار داده‌اند.

تداوم کاهش موجودی مواد اولیه، در کنار ضعف سایر مؤلفه‌های زنجیره تأمین، می‌تواند در ماه‌های آینده به یکی از جدی‌ترین محدودیت‌های رشد تولید صنعتی تبدیل شود. در صورت ادامه این روند، ریسک کاهش ظرفیت تولید و اختلال یا توقف فعالیت برخی خطوط تولید افزایش خواهد یافت.

اشتغال صنعت؛ تداوم احتیاط بنگاه‌ها در جذب نیروی انسانی

شاخص میزان استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی نیز برای پانزدهمین ماه متوالی پایین‌تر از سطح خنثی قرار گرفته است. ضعف سفارش‌ها و فروش، افزایش هزینه‌های تولید، محدودیت نقدینگی و ناطمینانی نسبت به آینده موجب شده است بنگاه‌ها در افزایش نیروی انسانی رویکردی محتاطانه داشته باشند.

بنابراین، حتی با وجود بهبود نسبی تولید، این بهبود هنوز به اندازه‌ای فراگیر و پایدار نشده است که به افزایش تقاضا برای نیروی کار منجر شود. تداوم ضعف اشتغال در بخش صنعت همچنین می‌تواند نشانه‌ای از استمرار احتیاط بنگاه‌ها نسبت به چشم‌انداز فعالیت اقتصادی باشد.

قیمت خرید مواد اولیه؛ تشدید فشار هزینه‌ای

شاخص قیمت خرید مواد اولیه در مردادماه نسبت به ماه قبل با سرعت بیشتری افزایش یافت و به بالاترین مقدار سه‌ماهه خود رسیده است که بیانگر تشدید فشار هزینه‌ای بر بنگاه‌های صنعتی است. افزایش هزینه نهاده‌های تولید، در شرایطی که سفارش‌ها و فروش همچنان ضعیف هستند، می‌تواند حاشیه سود تولیدکنندگان را تحت فشار قرار داده و منابع مالی قابل تخصیص به سرمایه‌گذاری و توسعه ظرفیت را کاهش دهد.

همزمان، شاخص قیمت محصولات تولیدشده نیز نسبت به ماه قبل افزایش بیشتری داشته و به بالاترین مقدار سه‌ماهه خود رسیده است. بااین‌حال، در شرایط ضعف تقاضا، امکان انتقال کامل افزایش هزینه‌های تولید به قیمت فروش محدود است. در نتیجه، بنگاه‌های صنعتی همزمان با فشار ناشی از افزایش هزینه نهاده‌ها و محدودیت در سمت تقاضا مواجه‌اند؛ وضعیتی که می‌تواند به کاهش حاشیه سود و تضعیف توان مالی بنگاه‌ها منجر شود.

صادرات صنعت؛ تداوم وضعیت انقباضی

شاخص میزان صادرات کالا برای بیست‌ودومین ماه متوالی در محدوده انقباضی قرار گرفت، هرچند شدت کاهش آن نسبت به ماه قبل اندکی کمتر شده است. مشکلات حمل‌ونقل، محدودیت‌های مالی و ارزی، اختلال در مسیرهای تجاری و کاهش رقابت‌پذیری صادراتی از مهم‌ترین موانع بازگشت صادرات صنعتی به سطوح عادی هستند. برخی فعالان اقتصادی همچنین از تغییر مسیر خریداران خارجی به سمت تأمین‌کنندگان سایر کشورها، در پی افزایش بی‌ثباتی و ریسک‌های تجاری ایران، خبر داده‌اند. تداوم این وضعیت می‌تواند علاوه بر کاهش درآمدهای صادراتی، حفظ بازارهای خارجی و بازگشت بنگاه‌های ایرانی به بازارهای از دست‌رفته را دشوارتر کند.

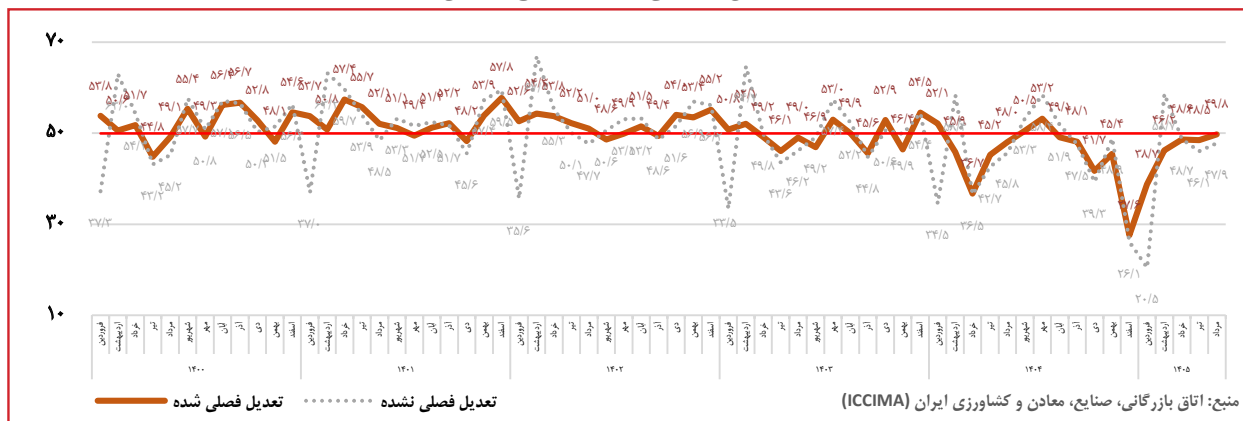
فروش محصولات؛ تداوم ضعف تقاضا

شاخص میزان فروش محصولات نیز برای دهمین ماه متوالی در محدوده رکودی قرار گرفت و شدت کاهش فروش نسبت به ماه‌های گذشته افزایش یافت. ضعف سفارش‌های داخلی و مشکلات صادراتی موجب شده است سمت تقاضا همچنان توان کافی برای پشتیبانی از افزایش پایدار تولید صنعتی را نداشته باشد. ضعف فروش از سوی دیگر، وضعیت نقدینگی بنگاه‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ زیرا کاهش درآمدهای عملیاتی، تأمین سرمایه در گردش و حفظ سطح فعلی ظرفیت تولید را دشوارتر می‌کند. از این منظر، بهبود پایدار تولید بدون تقویت فروش و سفارش‌های جدید با محدودیت جدی مواجه خواهد بود.

انتظارات تولید؛ بازگشت بدبینی نسبت به آینده

شاخص میزان انتظارات تولید در ماه آینده که پس از جنگ برای دو ماه متوالی بهبود نسبی نشان داده بود، همزمان با تشدید محدودیت‌های اقتصادی مجدداً بدبینانه‌تر شد و در مرداد ماه به پایین‌ترین سطح چهارماهه پس از جنگ رسیده است. فعالان اقتصادی، قطعی برق، دشواری تأمین مواد اولیه و ابهام نسبت به شرایط اقتصادی و سیاسی را از مهم‌ترین ریسک‌های پیش‌روی تولید عنوان کرده‌اند. بنابراین، بهبود دوماهه انتظارات که در ماه‌های پس از جنگ مشاهده شده بود، پایدار نبوده و شکنندگی آن بار دیگر نمایان شده است. تداوم بدبینی بنگاه‌ها می‌تواند تصمیم آنها برای تولید، استخدام و سرمایه‌گذاری را با احتیاط بیشتری همراه کند.

نمودار ۴: شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت

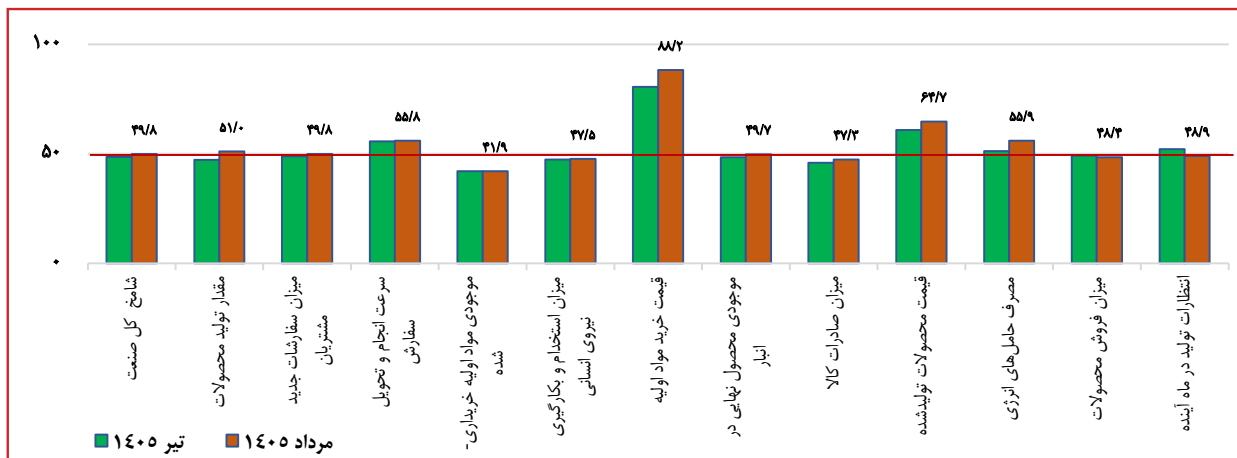

جدول ۲: شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت در دو ماه منتهی به مرداد ۱۴۰۵

تعدیل فصلی شده		تعدیل فصلی نشده		شاخص	
مرداد ۱۴۰۵	تیر ۱۴۰۵	مرداد ۱۴۰۵	تیر ۱۴۰۵		
۴۹٫۸	۴۸٫۵	۴۷٫۹	۴۶٫۱	شامخ کل صنعت	مولفه‌های اصلی
۵۱٫۰	۴۷٫۲	۴۸٫۲	۴۳٫۵	مقدار تولید محصولات	
۴۹٫۸	۴۸٫۹	۴۵٫۵	۴۵٫۲	میزان سفارشات جدید مشتریان	
۵۵٫۸	۵۵٫۷	۵۳٫۹	۵۵٫۰	سرعت انجام و تحویل سفارش	
۴۱٫۹	۴۲٫۰	۴۲٫۳	۴۱٫۰	موجودی مواد اولیه خریداری شده	
۴۷٫۵	۴۷٫۳	۴۹٫۲	۴۶٫۵	میزان استخدام و بکارگیری نیروی انسانی	
۸۸٫۲	۸۰٫۴	۸۸٫۲	۸۰٫۴	قیمت خرید مواد اولیه	مولفه‌های کمکی
۴۹٫۷	۴۸٫۳	۵۱٫۱	۴۹٫۲	موجودی محصول نهایی در انبار	
۴۷٫۳	۴۵٫۸	۴۶٫۴	۴۵٫۷	میزان صادرات کالا	
۶۴٫۷	۶۰٫۸	۶۴٫۷	۶۰٫۸	قیمت محصولات تولیدشده	
۵۵٫۹	۵۱٫۱	۵۲٫۳	۴۹٫۴	مصرف حامل‌های انرژی	
۴۸٫۴	۴۹٫۰	۴۴٫۹	۴۳٫۹	میزان فروش محصولات	
۴۸٫۹	۵۲٫۰	۵۲٫۴	۴۹٫۶	انتظارات تولید در ماه آینده	

ماخذ: مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، تیر و مرداد ۱۴۰۵

نمودار ۵: شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت در دو ماه منتهی به مرداد ۱۴۰۵، تعدیل فصلی شده

جدول ۳: شاخص مدیران خرید (شامخ) زیربخش‌های صنعت، تعدیل فصلی نشده، مرداد ۱۴۰۵

شاخص	صنایع غذایی	صنایع نساجی	پوشاک و چرم	چوب، کاغذ و مبلمان	صنایع فراورده‌های نفت و گاز	صنایع شیمیایی	صنایع لاستیک و پلاستیک	صنایع کانی غیر فلزی	صنایع فلزی	ماشین‌سازی و لوازم خانگی	وسایل نقلیه و قطعات وابسته	سایر صنایع
شامخ کل فعالیت	۴۷/۱	۵۰/۵	۴۹/۳	۵۰/۶	۴۵/۸	۴۰/۵	۵۰/۸	۵۶/۰	۴۹/۶	۵۴/۸	۳۹/۶	۲۸/۵
مقدار تولید محصولات	۴۴/۶	۷۵/۰	۵۰/۰	۵۴/۲	۴۳/۳	۳۶/۴	۵۴/۲	۵۰/۰	۵۴/۹	۵۷/۱	۲۸/۰	۳۰/۰
میزان سفارشات جدید	۳۷/۵	۳۵/۰	۵۲/۹	۴۵/۸	۵۰/۰	۳۸/۶	۵۴/۲	۶۵/۴	۴۲/۷	۶۱/۹	۴۲/۰	۳۰/۰
سرعت انجام و تحویل سفارش	۵۵/۴	۴۵/۰	۴۷/۱	۵۰/۰	۶۰/۰	۵۴/۵	۵۴/۲	۶۱/۵	۵۴/۹	۵۷/۱	۵۲/۰	۲۰/۰
موجودی مواد اولیه	۵۷/۱	۳۵/۰	۳۲/۴	۵۸/۳	۲۳/۳	۳۴/۱	۲۹/۲	۳۸/۵	۴۸/۸	۳۸/۱	۲۶/۰	۱۰/۰
میزان استخدام و بکارگیری نیروی انسانی	۵۳/۶	۵۵/۰	۵۲/۹	۵۰/۰	۴۳/۳	۴۰/۹	۵۰/۰	۵۳/۸	۵۰/۰	۴۷/۶	۴۸/۰	۴۰/۰
قیمت خرید مواد اولیه	۸۷/۵	۸۵/۰	۷۹/۴	۹۱/۷	۱۰۰/۰	۸۶/۴	۸۳/۳	۹۲/۳	۸۷/۸	۹۲/۹	۸۸/۰	۷۰/۰
موجودی محصول (انبار)	۵۸/۹	۵۰/۰	۴۴/۱	۵۴/۲	۳۳/۳	۴۴/۳	۶۲/۵	۳۴/۶	۵۶/۱	۵۹/۵	۴۶/۰	۵۰/۰
میزان صادرات کالا	۴۱/۱	۴۰/۰	۴۴/۱	۵۴/۲	۴۰/۰	۴۴/۳	۴۱/۷	۵۳/۸	۵۰/۰	۵۰/۰	۴۰/۰	۴۰/۰
قیمت محصولات تولید شده	۵۵/۴	۵۵/۰	۷۳/۵	۵۴/۲	۸۳/۳	۶۷/۰	۷۰/۸	۶۹/۲	۷۲/۰	۶۹/۰	۶۲/۰	۴۰/۰
مصرف حامل‌های انرژی	۴۸/۲	۵۵/۰	۵۲/۹	۷۵/۰	۵۶/۷	۵۱/۱	۵۰/۰	۳۸/۵	۵۷/۳	۵۴/۸	۳۸/۰	۵۰/۰
میزان فروش محصولات	۴۱/۱	۴۵/۰	۵۵/۹	۴۵/۸	۳۳/۳	۳۷/۵	۶۶/۷	۴۶/۲	۴۷/۶	۶۱/۹	۳۲/۰	۳۰/۰
انتظارات تولید در ماه آینده	۶۲/۵	۷۰/۰	۴۱/۲	۵۰/۰	۳۰/۰	۴۸/۹	۷۵/۰	۵۰/۰	۵۴/۹	۴۰/۵	۴۴/۰	۳۰/۰

ماخذ: مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، مرداد ۱۴۰۵

جدول ۴: شاخص مدیران خرید (شامخ) زیربخش‌های صنعت، تعدیل فصلی شده، مرداد ۱۴۰۵

شاخص	صنایع غذایی	صنایع نساجی	پوشاک و چرم	چوب، کاغذ و مبلمان	صنایع فرآورده‌های نفت و گاز	صنایع شیمیایی	صنایع لاستیک و پلاستیک	صنایع کالی غیر فلزی	صنایع فلزی	ماشین‌سازی و لوازم خانگی	وسایل نقلیه و قطعات وابسته	سایر صنایع
شامخ کل فعالیت	۴۶/۹	۵۵/۸	۴۶/۷	۵۵/۳	۴۴/۷	۴۲/۹	۵۲/۰	۵۷/۷	۵۳/۸	۵۵/۶	۴۵/۷	۲۸/۰
مقدار تولید محصولات	۴۵/۳	۷۴/۳	۴۳/۹	۶۱/۲	۴۱/۴	۴۱/۰	۵۶/۸	۵۶/۹	۶۲/۳	۵۸/۵	۳۹/۵	۳۶/۱
میزان سفارشات جدید	۴۰/۴	۴۸/۰	۵۱/۴	۵۳/۳	۴۸/۸	۴۱/۷	۵۴/۸	۶۷/۰	۴۹/۵	۶۲/۸	۵۱/۰	۲۵/۸
سرعت انجام و تحویل سفارش	۵۵/۳	۵۳/۵	۴۳/۱	۵۶/۲	۵۷/۸	۵۶/۵	۵۴/۲	۵۸/۶	۵۷/۱	۵۸/۲	۵۳/۸	۲۴/۲
موجودی مواد اولیه	۵۳/۱	۳۶/۱	۳۲/۴	۵۸/۳	۲۳/۳	۳۴/۵	۳۲/۴	۳۸/۵	۴۷/۵	۳۸/۱	۲۸/۷	۱۰/۰
میزان استخدام و بکارگیری نیروی انسانی	۴۹/۱	۵۶/۰	۵۲/۹	۴۸/۷	۴۳/۴	۴۰/۹	۵۰/۰	۵۳/۸	۵۰/۳	۴۷/۸	۴۸/۰	۳۳/۲
قیمت خرید مواد اولیه	۸۷/۵	۸۵/۰	۷۹/۴	۹۱/۷	۱۰۰/۰	۸۶/۴	۸۳/۳	۹۲/۳	۸۷/۸	۹۲/۹	۸۸/۰	۷۰/۰
موجودی محصول نهایی در انبار	۵۷/۳	۵۰/۰	۴۴/۱	۵۴/۲	۳۳/۳	۴۴/۳	۶۲/۵	۳۴/۶	۵۶/۱	۵۹/۵	۴۶/۰	۵۰/۰
میزان صادرات کالا	۴۰/۵	۴۲/۶	۴۶/۲	۵۳/۳	۳۹/۹	۴۴/۸	۴۲/۶	۵۳/۸	۵۰/۹	۴۷/۸	۴۰/۰	۴۳/۹
قیمت محصولات تولیدشده	۵۵/۴	۵۵/۰	۷۳/۵	۵۴/۲	۸۳/۳	۶۷/۰	۷۰/۸	۶۹/۲	۷۲/۰	۶۹/۰	۶۲/۰	۴۰/۰
مصرف حامل‌های انرژی	۴۷/۴	۵۹/۴	۵۱/۱	۷۹/۷	۵۵/۵	۵۳/۲	۵۲/۴	۴۴/۹	۶۲/۷	۵۸/۱	۴۶/۱	۵۴/۳
میزان فروش محصولات	۴۲/۷	۵۸/۱	۴۷/۱	۵۵/۵	۳۳/۵	۴۲/۷	۶۹/۰	۴۹/۵	۵۵/۳	۶۱/۰	۴۰/۷	۲۷/۶
انتظارات تولید در ماه آینده	۵۱/۷	۶۵/۰	۳۲/۲	۴۹/۴	۲۹/۷	۵۰/۳	۷۲/۸	۴۹/۵	۵۱/۱	۴۲/۱	۴۱/۷	۳۵/۰

ماخذ: مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، مرداد ۱۴۰۵

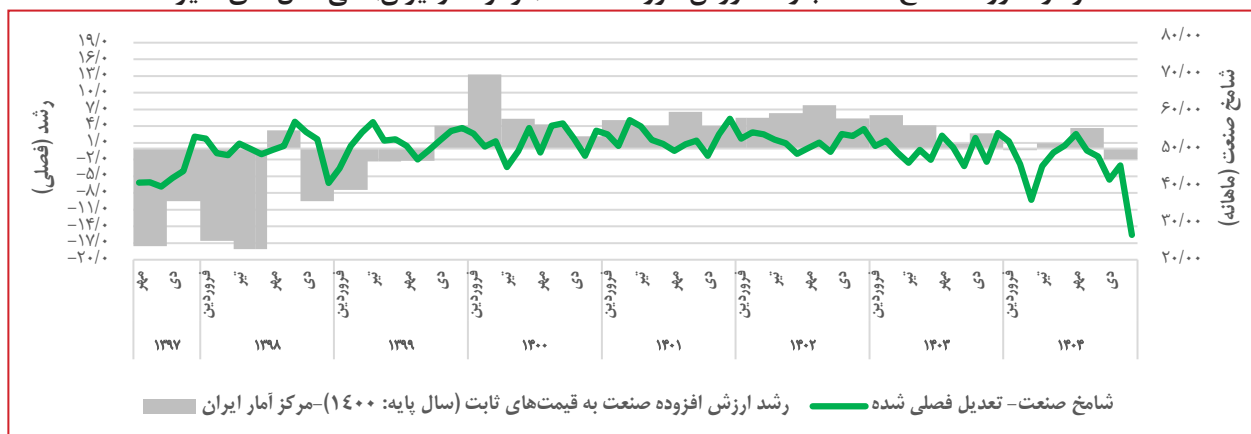
انطباق شاخص مدیران خرید صنعت با تغییرات تولید صنعتی

بررسی هم‌زمان شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت و آمار رسمی تولید صنعتی می‌تواند اطلاعات مکملی برای ارزیابی وضعیت جاری بخش تولید و شناسایی تغییرات کوتاه‌مدت فعالیت‌های صنعتی فراهم کند. شامخ بر اساس ارزیابی و انتظارات فعالان اقتصادی تهیه می‌شود و از این منظر، در مقایسه با بسیاری از آمارهای رسمی که با وقفه زمانی منتشر می‌شوند، می‌تواند تصویر سریع‌تری از شرایط کسب‌وکار و فعالیت‌های تولیدی ارائه دهد. به‌منظور بررسی میزان هم‌راستایی شامخ صنعت با تحولات واقعی تولید، روند این شاخص با رشد ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت ثابت، بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران مقایسه شده است. با توجه به محدودیت انتشار آمار ماهانه ارزش افزوده بخش صنعت، این مقایسه در سطح داده‌های فصلی انجام می‌شود.

بررسی روندهای گذشته نشان می‌دهد که در دوره‌های عادی اقتصادی، میان تغییرات شامخ صنعت و روند رشد ارزش افزوده بخش صنعت، هم‌راستایی نسبی وجود داشته است. این هم‌راستایی می‌تواند بیانگر آن باشد که ارزیابی فعالان صنعتی از وضعیت تولید و شرایط کسب‌وکار، تا حدی با تغییرات ثبت‌شده در تولید واقعی بخش صنعت هم‌جهت است. از این منظر، تغییرات شامخ می‌تواند به‌عنوان یکی از نماگرهای مکمل برای رصد جهت حرکت فعالیت‌های صنعتی مورد توجه قرار گیرد. با این حال، مشاهده هم‌راستایی میان دو شاخص به معنای وجود رابطه قطعی، مستقیم میان آنها نیست. شامخ بر پایه نظرسنجی از بنگاه‌ها و ارزیابی آنها از تغییرات فعالیت اقتصادی، تولید، سفارش‌ها و سایر مؤلفه‌های کسب‌وکار محاسبه می‌شود، در حالی که ارزش افزوده بخش صنعت بر اساس چارچوب حساب‌های ملی و داده‌های آماری محاسبه می‌شود. بنابراین، تفاوت در روش محاسبه، دوره پوشش، ماهیت اطلاعات و زمان انتشار داده‌ها باید در مقایسه و تفسیر نتایج مورد توجه قرار گیرد.

از سوی دیگر، شامخ به دلیل ماهیت نظرسنجی و انتشار با فاصله زمانی کوتاه‌تر، می‌تواند سیگنال زود هنگام‌تری از تغییر جهت فعالیت‌های صنعتی ارائه کند. برای مثال، تغییرات سفارش‌های جدید، تولید، فروش، موجودی مواد اولیه، اشتغال و انتظارات بنگاه‌ها می‌تواند پیش از انعکاس کامل تحولات در آمارهای رسمی تولید، نشانه‌هایی از تغییر شرایط فعالیت صنعتی ارائه دهد. در مقابل، آمار رسمی ارزش افزوده، تصویری از عملکرد تحقق‌یافته بخش صنعت در چارچوب حساب‌های ملی فراهم می‌کند.

نمودار ۶: روند شامخ صنعت با رشد ارزش افزوده صنعت (مرکز آمار ایران) طی سال های اخیر

چالش ها و رهیافت ها از دید برخی از فعالان اقتصادی در مرداد ۱۴۰۵

برآیند دیدگاه های مطرح شده از سوی فعالان اقتصادی نشان می دهد که مشکلات بنگاه ها در مردادماه ۱۴۰۵، عمدتاً **ماهیتی به هم پیوسته و زنجیره ای** داشته اند و بسیاری از محدودیت ها یکدیگر را تشدید کرده اند. محدودیت های ارزی و وارداتی، تأمین مواد اولیه را دشوار کرده و افزایش هزینه نهاده ها و انرژی، نیاز بنگاه ها به سرمایه در گردش را افزایش داده است. از سوی دیگر، ضعف تقاضا و رکود بازار، امکان انتقال کامل افزایش هزینه ها به قیمت فروش را محدود کرده و نااطمینانی اقتصادی و سیاسی نیز تصمیم های مربوط به سرمایه گذاری، استخدام و توسعه ظرفیت را با احتیاط بیشتری همراه کرده است.

مواد اولیه و زنجیره تأمین: کمبود یا افزایش قیمت مواد اولیه، دشواری تأمین مواد اولیه وارداتی و نگرانی از اتمام موجودی **نهاده ها** از مهم ترین مشکلات مطرح شده از سوی بنگاه ها بوده است که با روند نزولی شاخص موجودی مواد اولیه در شامخ همراه است و نشان می دهد محدودیت های زنجیره تأمین همچنان یکی از گلوگاه های اصلی فعالیت تولیدی محسوب می شود. تداوم این محدودیت ها می تواند از طریق افزایش زمان و هزینه تأمین، کاهش موجودی نهاده ها و دشوارتر شدن برنامه ریزی تولید، ظرفیت عملیاتی بنگاه ها را تحت فشار قرار دهد.

ارز، واردات و گمرک: مشکلات تخصیص ارز، دشواری واردات مواد اولیه و عدم ترخیص کالاهای وارداتی از گمرک از دیگر مشکلات عمده مطرح شده توسط فعالان اقتصادی بوده است. برخی بنگاه ها به توقف ترخیص مواد اولیه در گمرک به دلیل عدم تخصیص ارز و همچنین تحمیل هزینه های روزانه دمو راژ کانتینرها اشاره کرده اند. تداوم این مشکلات، علاوه بر افزایش هزینه تأمین مواد اولیه، می تواند زمان چرخه تأمین را طولانی تر کرده و پیش بینی پذیری برنامه تولید را کاهش دهد. در نتیجه، محدودیت های ارزی و گمرکی می تواند به صورت همزمان بر هزینه، موجودی مواد اولیه، نقدینگی و ظرفیت تولید بنگاه ها اثر گذار باشد.

انرژی؛ برق، گاز و گازوئیل: قطعی برق، کمبود گاز و گازوئیل و دشواری تأمین انرژی همچنان از مشکلات مهم بنگاه ها، به ویژه واحدهای تولیدی، بوده است. اختلال در تأمین انرژی می تواند علاوه بر توقف یا کاهش تولید، هزینه های استفاده از منابع جایگزین را نیز افزایش دهد. از منظر بنگاه ها، تداوم ناپایداری در تأمین انرژی نه تنها بر میزان تولید جاری اثر می گذارد، بلکه برنامه ریزی تولید، زمان بندی سفارش ها و استفاده مؤثر از ظرفیت های موجود را نیز دشوارتر می کند.

رکود بازار و ضعف تقاضا: رکود بازار، کاهش تعداد مشتریان، افت فروش، کاهش تقاضا و همزمانی تورم با رکود از جمله محورهایی هستند که بخش قابل توجهی از فعالان اقتصادی در مشکلات خود مطرح کرده اند. ضعف تقاضا در شرایط افزایش هزینه های تولید اهمیت بیشتری پیدا می کند؛ زیرا بنگاه ها از یک سو با افزایش هزینه نهاده ها مواجه اند و از سوی دیگر، به دلیل محدودیت قدرت

خرید مشتریان و شرایط رکودی بازار، امکان انتقال کامل این افزایش هزینه‌ها به قیمت فروش را ندارند. این وضعیت می‌تواند حاشیه سود و توان تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌ها را تحت فشار قرار دهد.

نااطمینانی اقتصادی و سیاسی: بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی، تحولات و اخبار سیاسی، نگرانی‌های سایه جنگ و جنگ و ابهام نسبت به آینده از دیگر محورهای پرتکرار در مشکلات مطرح شده از فعالان اقتصادی بوده است. این نااطمینانی صرفاً بر فعالیت جاری بنگاه‌ها اثر نمی‌گذارد، بلکه می‌تواند تصمیم‌های بلندمدت‌تر آنها درباره سرمایه‌گذاری، استخدام نیروی انسانی، خرید مواد اولیه و توسعه ظرفیت تولید را نیز به تعویق بیندازد. افزایش نااطمینانی، در عمل، هزینه تصمیم‌گیری و ریسک برنامه‌ریزی اقتصادی بنگاه‌ها را افزایش می‌دهد.

صادرات، حمل‌ونقل و لجستیک: مشکلات صادرات، محدودیت بازارهای صادراتی، مسائل گمرکی، توقف کالا در مرزها و افزایش شدید هزینه‌های حمل‌ونقل نیز از جمله مشکلات پرتکرار از سمت بنگاه‌ها بوده است. برخی فعالان اقتصادی حتی اشاره کرده‌اند که در مواردی هزینه حمل‌ونقل به سطحی رسیده که در مقایسه با ارزش کالا، سهم قابل‌توجهی از ارزش معامله را به خود اختصاص می‌دهد. افزایش هزینه و زمان حمل‌ونقل، در کنار محدودیت‌های تجاری و گمرکی، می‌تواند رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی در بازارهای خارجی را کاهش دهد و حفظ یا توسعه بازارهای صادراتی را دشوارتر کند.

نقدینگی و تسهیلات بانکی: کمبود نقدینگی و دشواری دسترسی به تسهیلات بانکی از دیگر مشکلات مطرح‌شده توسط فعالان اقتصادی بوده است. افزایش قیمت مواد اولیه، هزینه انرژی، حمل‌ونقل و سایر نهاده‌ها، نیاز بنگاه‌ها به سرمایه در گردش را افزایش داده است؛ در حالی که محدودیت دسترسی به منابع مالی، تأمین این نیاز را دشوارتر می‌کند. در چنین شرایطی، فشار نقدینگی می‌تواند توان بنگاه برای خرید به‌موقع مواد اولیه، پرداخت هزینه‌های جاری و حفظ سطح فعلی فعالیت را محدود کند و در صورت تداوم، بر ظرفیت تولید نیز اثرگذار باشد.

رفع تحریم‌ها و تقویت تعامل اقتصادی با جهان: از دیدگاه برخی بنگاه‌ها، کاهش محدودیت‌های بین‌المللی و بهبود تعامل اقتصادی با جهان می‌تواند به بهبود دسترسی به بازارهای صادراتی، تسهیل تجارت خارجی، کاهش هزینه و زمان مبادلات، بهبود دسترسی به مواد اولیه و تجهیزات و کاهش بخشی از ریسک‌های مالی و تجاری کمک کند. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر می‌شود که مشکلات ارزی، واردات، حمل‌ونقل، صادرات و انتقال منابع مالی به‌صورت هم‌زمان بر فعالیت بنگاه‌ها اثرگذار باشند. از این منظر، کاهش موانع تعامل اقتصادی با جهان می‌تواند به‌صورت هم‌زمان بر چندین گلوگاه زنجیره تأمین و تجارت خارجی اثر بگذارد. با این حال، این موارد باید به‌عنوان دیدگاه و پیشنهاد مطرح‌شده از سوی فعالان اقتصادی در نظر گرفته شود و ارزیابی آثار هرگونه تغییر در سیاست‌های خارجی، تجاری و تحریمی نیازمند بررسی جداگانه و مبتنی بر شواهد است.

اصلاح نحوه محاسبه تعهدات ارزی: برخی از فعالان اقتصادی پیشنهاد کرده‌اند مازاد تعهد ارزی به‌جای محاسبه و تسویه بر مبنای دلار، به‌صورت ریالی تعیین شود. منطق مطرح‌شده برای این پیشنهاد، کاهش ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز برای بنگاه‌هاست؛ زیرا با افزایش نرخ ارز، تعهدات ارزی دلاری می‌تواند ارزش ریالی بسیار بیشتری پیدا کرده و فشار مالی مضاعفی بر بنگاه ایجاد کند. از دیدگاه پیشنهاددهندگان، ریالی کردن این نوع تعهدات می‌تواند به کاهش بخشی از ریسک نوسانات ارزی و افزایش پیش‌بینی‌پذیری تعهدات مالی بنگاه‌ها کمک کند. این پیشنهاد را می‌توان در چارچوب بازنگری سیاست‌های ارزی و تجاری و نحوه مدیریت ریسک بنگاه‌ها مورد بررسی کارشناسی قرار داد؛ هرچند ارزیابی آثار آن بر بازگشت ارز، انگیزه صادرکنندگان و تراز تجاری نیازمند بررسی دقیق‌تر است.

لذا، با توجه به ماهیت زنجیره‌ای مشکلات، رفع یک گلوگاه به‌تنهایی کافی نیست. پیشنهادهایی مانند اصلاح نحوه محاسبه تعهدات ارزی یا کاهش موانع تعاملات اقتصادی و تجاری، باید به‌عنوان مطالبات و پیشنهادهایی بخش خصوصی ثبت و سپس از منظر آثار اقتصادی، مالی و تجاری مورد ارزیابی کارشناسی قرار گیرند. ضمن این که مهم‌ترین مسئله بنگاه‌ها در مردادماه، تجمع هم‌زمان محدودیت‌های عرضه، ضعف تقاضا، فشار هزینه، کمبود نقدینگی و نااطمینانی بوده است. بنابراین، بهبود پایدار فعالیت اقتصادی نیازمند سیاست‌هایی است که این گلوگاه‌ها را به‌صورت هم‌زمان و هماهنگ هدف قرار دهند، نه صرفاً ارائه حمایت‌های مقطعی به یک بخش از زنجیره تولید.

جمع‌بندی کلی

نتایج شامخ مردادماه ۱۴۰۵ تصویری از اقتصادی ارائه می‌کند که همچنان در محدوده انقباضی قرار دارد و بهبود محدود ماه‌های گذشته هنوز به یک روند پایدار تبدیل نشده است. شامخ کل اقتصاد با ثبت ۴۶/۹، برای هفدهمین ماه متوالی پایین‌تر از سطح خنثی ۵۰ قرار گرفت. هم‌زمان، تولید و ارائه خدمات، سفارش‌های جدید و فروش همچنان با ضعف مواجه بودند که نشان‌دهنده تداوم محدودیت در سمت تقاضا و فعالیت‌های جاری اقتصاد است.

در بخش صنعت، وضعیت اندکی متفاوت است. شامخ صنعت با ثبت ۴۹/۸ به سطح خنثی نزدیک شد و شاخص مقدار تولید محصولات نیز با ثبت ۵۱/۰ برای نخستین‌بار پس از یک دوره طولانی وارد محدوده رشد شد. این تغییر می‌تواند نشانه‌ای از بازگشت بخشی از ظرفیت‌های تولیدی باشد؛ با این حال، شواهد موجود هنوز برای تأیید آغاز یک روند پایدار رشد صنعتی کافی نیست. سفارش‌های جدید، فروش، اشتغال و موجودی مواد اولیه همچنان در وضعیت ضعیف قرار دارند و تقاضا و زنجیره تأمین هنوز از رشد پایدار تولید پشتیبانی نمی‌کنند.

واگرایی میان تولید و سفارش‌های جدید نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. افزایش تولید در مردادماه می‌تواند تا حدی ناشی از فعال شدن مجدد ظرفیت‌های قبلی، تکمیل سفارش‌های موجود یا بازگشت واحدهایی باشد که در ماه‌های گذشته با اختلال مواجه بوده‌اند. بنابراین، برای آنکه افزایش تولید به یک روند پایدار تبدیل شود، لازم است در ماه‌های آینده با رشد مستمر سفارش‌های جدید و فروش و همچنین بهبود اشتغال و دسترسی به نهاده‌های تولید همراه شود.

در کل اقتصاد، سمت عرضه همچنان با محدودیت‌های جدی مواجه است. کاهش موجودی مواد اولیه برای شانزدهمین ماه متوالی، در کنار مشکلات تخصیص ارز، واردات، گمرک، حمل‌ونقل و انرژی، نشان می‌دهد زنجیره تأمین همچنان یکی از مهم‌ترین گلوگاه‌های فعالیت اقتصادی است. تداوم این محدودیت‌ها می‌تواند هزینه و زمان تأمین نهاده‌ها را افزایش داده و توان بنگاه‌ها برای حفظ یا افزایش ظرفیت تولید را محدود کند.

هم‌زمان، فشارهای هزینه‌ای تشدید شده است. قیمت خرید مواد اولیه در کل اقتصاد و صنعت افزایش یافته و قیمت محصولات تولیدشده نیز به بالاترین سطح سه‌ماهه خود رسیده است. افزایش هزینه مواد اولیه، انرژی، حمل‌ونقل و سایر نهاده‌ها در شرایطی رخ داده که قدرت خرید و فروش بنگاه‌ها همچنان ضعیف است. در نتیجه، بنگاه‌ها با فشار دوگانه هزینه و تقاضا مواجه‌اند: از یک سو هزینه تولید افزایش می‌یابد و از سوی دیگر، ضعف تقاضا امکان انتقال کامل این افزایش هزینه‌ها به قیمت فروش را محدود می‌کند. تداوم این شرایط می‌تواند حاشیه سود، سرمایه در گردش و توان سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها را تحت فشار قرار دهد.

پاسخ‌های مستقیم فعالان اقتصادی نیز نشان می‌دهد که مشکلات بنگاه‌ها ماهیتی زنجیره‌ای و به هم پیوسته دارند. محدودیت ارز و واردات بر تأمین مواد اولیه اثر می‌گذارد؛ اختلال در تأمین انرژی تولید را محدود می‌کند؛ افزایش هزینه نهاده‌ها نیاز به سرمایه در گردش را افزایش می‌دهد؛ رکود و ضعف تقاضا امکان انتقال هزینه‌ها به مشتری را کاهش می‌دهد؛ و نااطمینانی اقتصادی و سیاسی نیز افق تصمیم‌گیری بنگاه‌ها را کوتاه‌تر و تصمیم‌های سرمایه‌گذاری و توسعه ظرفیت را محتاطانه‌تر می‌کند.

از این منظر، شواهد مردادماه بیش از آنکه از آغاز یک چرخه فراگیر رونق حکایت داشته باشد، نشان‌دهنده تلاش بنگاه‌ها برای حفظ و تثبیت سطح فعالیت در شرایط دشوار اقتصادی است. نزدیک شدن شامخ صنعت به سطح ۵۰ و عبور شاخص تولید از این سطح، نشانه‌هایی مثبت محسوب می‌شوند؛ اما تا زمانی که این بهبود به سفارش‌های جدید، فروش، اشتغال و سرمایه‌گذاری سرایت نکند، نمی‌توان از تثبیت یک روند صعودی سخن گفت.

در مجموع، شامخ مردادماه را می‌توان تصویری از اقتصادی دانست که از مرحله شوک‌ها و اختلالات شدیدتر گذشته فاصله گرفته، اما هنوز در مسیر تثبیت قرار دارد. عبور از این مرحله به تقویت تقاضای مؤثر، رفع گلوگاه‌های زنجیره تأمین، بهبود

دسترسی به ارز و نهاده‌های تولید، تأمین پایدار انرژی، کاهش اختلالات تجاری و گمرکی و بهبود شرایط حمل‌ونقل و لجستیک وابسته است. در کنار این عوامل، کاهش نااطمینانی و افزایش پیش‌بینی‌پذیری محیط کسب‌وکار برای تقویت انگیزه بنگاه‌ها جهت سرمایه‌گذاری و توسعه ظرفیت اهمیت اساسی دارد.

بنابراین، مهم‌ترین نشانه بازگشت واقعی و پایدار اقتصاد زمانی نمایان خواهد شد که افزایش سفارش‌های جدید و فروش، به‌صورت هم‌زمان و در چند دوره متوالی، به افزایش تولید، اشتغال و سرمایه‌گذاری منجر شود. در ارزیابی ماه‌های آینده، صرف عبور یک یا چند شاخص از سطح ۵۰ کافی نیست؛ بلکه تداوم و هم‌جهتی بهبود مؤلفه‌های تقاضا، تولید، اشتغال و سرمایه‌گذاری باید معیار اصلی تشخیص عبور اقتصاد از مرحله تثبیت به مرحله رونق قرار گیرد.

وضعیت شاخص در سطح بین‌الملل

شاخص PMI جهانی تولید که توسط J.P.Morgan محاسبه می‌شود (PMI جهانی توسط J.P.Morgan و S&P Global در همکاری با ISM و IFPSM تهیه می‌شود)، در ماه اگوست ۲۰۲۶، شاخص تولید کل اقتصاد جهانی با افزایش ۰.۸ واحدی نسبت به ماه گذشته به ۵۳.۵ رسید و به بالاترین سطح طی ۲۷ ماه گذشته رسیده است. این شاخص برای چهل‌وسومین ماه متوالی بیشتر از مرز ۵۰ قرار گرفته که نشان‌دهنده تداوم رشد فعالیت‌های اقتصادی در سطح جهان است. شتاب رشد هم در بخش خدمات و هم در بخش صنعت افزایش یافت و شاخص سفارش‌های جدید نیز به بالاترین سطح سه سال اخیر رسیده است.

در بخش خدمات، شاخص فعالیت کسب‌وکار به ۵۳.۷ رسیده است و به بالاترین سطح طی ۲۰ ماه گذشته را داشته است؛ در حالی که شاخص تولید صنعت نیز با بهبود نسبت به ماه قبل به ۵۳.۰ رسیده است. همچنین، اشتغال بخش خصوصی جهان با سریع‌ترین نرخ طی بیش از سه سال افزایش یافته است. هم‌زمان، سفارش‌های صادراتی جدید برای نخستین بار طی شش ماه افزایش یافت که نشانه‌ای از بهبود نسبی تجارت بین‌المللی است.

از میان ۱۵ اقتصاد مورد بررسی، فعالیت اقتصادی در ۱۱ کشور افزایش یافت. ایالات متحده بالاترین نرخ رشد را به ثبت رساند و پس از آن اسپانیا و ایرلند قرار گرفتند. در مقابل، فرانسه، کانادا، برزیل و قزاقستان تنها کشورهایی بودند که در مردادماه انقباض فعالیت اقتصادی را تجربه کردند. همچنین، چشم‌انداز فعالیت اقتصادی در ماه‌های آینده بهبود یافت و خوش‌بینی کسب‌وکارها برای سومین ماه متوالی افزایش یافته است.

معرفی طرح شاخص مدیران خرید (شامخ)

۱۰۰ و ۱۰۰ به ترتیب به معنای آن است که ۱۰۰ درصد پاسخگویان گزینه "بدر" شده است و "بهرتر شده است" را انتخاب نموده اند، عدد ۵۰ نشان دهنده عدم تغییر وضعیت نسبت به ماه قبل، بالای ۵۰ نشانه بهبود وضعیت نسبت به ماه قبل و زیر ۵۰ به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به ماه قبل است. بر این اساس، چنانچه عدد محاسبه شده زیر ۵۰ باشد، اما از عدد محاسبه شده ماه قبل بیشتر باشد، نشان می دهد که سرعت بدتر شدن وضعیت، کاهش یافته است. در مقابل، چنانچه عدد محاسبه شده بالای ۵۰ باشد اما از عدد ماه قبل کمتر باشد، نشان می دهد که سرعت بهبود وضعیت در مقایسه با ماه قبل، کاهش یافته است.

۱. مقدار تولید محصولات (پرسش اصلی با ضریب ۲۵٪) ۲. میزان سفارشات جدید (پرسش اصلی با ضریب ۳۰٪) ۳. سرعت انجام و تحویل سفارش (پرسش اصلی با ضریب ۱۵٪) ۴. موجودی مواد اولیه (پرسش اصلی با ضریب ۱۰٪) ۵. میزان استخدام و بکارگیری نیروی انسانی (پرسش اصلی با ضریب ۲۰٪) ۶. قیمت خرید مواد اولیه ۷. موجودی محصول نهایی در انبار ۸. میزان صادرات کالا ۹. قیمت محصولات تولید شده ۱۰. مصرف حامل های انرژی ۱۱. میزان فروش محصولات ۱۲. انتظارات تولید در ماه آینده

از میان شاخص های متنوع و گوناگون اقتصادی که توسط کشورها و سازمان های بین المللی انتشار می یابند، شاخص Purchasing PMI (Manager's Index)، که در فارسی به اختصار شامخ نام گذاری شده است، یکی از مهم ترین شاخص های اقتصادی است که مورد پذیرش اکثر کشورهای توسعه یافته قرار دارد. در حال حاضر شاخص شامخ برای حدود ۲۹۰۰۰ بنگاه بخش خصوصی در بیش از ۴۰ کشور دنیا محاسبه و منتشر می شود. این شاخص که بر اساس پایش پرسشنامه ای به دست می آید، بینش آنی و تصویر سریعی از شرایط اقتصاد کلان به ویژه وضعیت رونق و رکود در بخش های صنعت و خدمات ارائه می دهد.

در طرح شامخ، از پاسخ دهندگان خواسته می شود به ۱۲ پرسش مطرح شده در قالب سه معیار وضعیت نسبت به ماه پیش (بهرتر شده، بدتر شده و یا تغییری نکرده است)، پاسخ دهند. در صورت انتخاب گزینه بیشتر از ماه قبل: عدد ۱، گزینه بدون تغییر: عدد ۵/۰ و گزینه کمتر از ماه قبل: عدد صفر برای آن پرسش ثبت می شود. مجموع حاصل ضرب درصد پاسخگویان به هریک از گزینه ها در عدد همان گزینه، مبین عدد شامخ در آن پرسش است. در نهایت معیار سنجش این شاخص عددی بین ۱۰۰ تا ۰ است. عدد

PMI در برخی از کشورها در آگوست ۲۰۲۶

عنوان: طرح شاخص مدیران خرید (شامخ)

تاریخ: مرداد ماه ۱۴۰۵ / شماره گزارش: ۹۵ ام / RC - 1405 - CSM - S1 - PM - 1246

صاحب انتشار: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، مرکز پژوهش ها (مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی و پایش اصل ۴۴)

تهیه و تنظیم: زهرا ناصری و حانیه زیادلو

همکاران: سیدعلی رنجبر، فاطمه بهروزی هما، الهام حسینی شبستری، فاطمه قهرمانی و لیلا قربانپور

ناظران علمی: عیسی منصوری، علالدین ازوجی و محمدرضا دوست محمدی

تلفن تماس: ۰۲۱-۸۵۷۳۳۶۰۰

ملاحظات: الف- حقوق معنوی اثر متعلق به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر ماخذ بلامانع خواهد بود.

ب- مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی مرکز پژوهش های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران نمی باشد.

آدرس: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵، کد پستی: ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹